

Panium - Nọmba Atọ

Ọhụ na Oge A Họpụtara: Ntunyere Amụma

Jeff Pippenger

2025-02-28

A na-emeghari ilu banyere umu agboghọ iri ahụ kpomkwem n'akukọ ihe mere eme nke puku nari anọ na iri anọ na anọ ahụ. Habakkuk isi nke abụọ na-ekwuputa obi ilu ahụ mgbe ọ na-akọwa ọhụ ahụ nke na-ekwu okwu n'ogwugwu.

Aga m eguzo n'elu nche m, m ga-eguzo onwe m n'elu ulọ elu, m ga-elekwa anya ihu ihe ọ ga-agwa m, na ihe m ga-aza mgbe a baara m mba. Onye-nwe-anyi wee zaa m, si, Dee ọhụ ahụ, meekwa ka o doo anya n'elu mbadamba, ka onye na-agu ya gbaa osọ. N'ihia na ọhụ ahụ ka diri oge a kara aka, ma n'ogwugwu ya ọ ga-ekwu okwu, ọ gaghị aghakwa ugha: ọ bu ezie na ọ na-egbu oge, chere ya; n'ihia na ọ ga-abia n'eziokwu, ọ gaghị egbu oge. Lee, mkpuru obi ya nke eweliri elu adighi kwa otọ n'ime ya: ma onye ezi omume ga-adi ndu site n'okwukwe ya. Habakkuk 2:1-4.

Amaokwu nke iri abuo na asaa nke Daniel iri na otu na-akowakwa “oge a kara aka.”

Obi nke ndi eze abuo a ga-adikwa n'ime ime ihe ojoo, ha ga-anodukwa n'otu tebul kwuo okwu ugha; ma ọ gaghị aga nke oma: n'ihia na ogwugwu ahụ ka ga-adi n'oge a kara aka. Daniel 11:27.

“Ọhụ” nke Rom guzobere bu maka “oge a kara aka,” ma ndi eze abuo ahụ obi ha di n'ime ime ihe ojoo na ikwu okwu ugha n'otu tebul na-akowaputa akara uzọ amuma nke na-abia tupu ọhụ ahụ “kwuo okwu.” Tupu oge a kara aka eruo, ndi eze abuo na-ekwu “ughu,” ma mgbe ọhụ ahụ kwuru okwu n'oge a kara aka, ọ dighi agha ugha. Oge ahụ a kara aka bu iwu ubochi Sonda na USA, nzuko ahụ n'otu tebul na-egosikwa mmalite nke otu oge amuma. A na-emezu “ọhụ” ahụ n'akukọ ihe mere eme n'oge iwu ubochi Sonda, ma a na-eguzobe ya tupu iwu ubochi Sonda abia. Nke a putara ihè n'ihia na a gwara ndi kwesiri ntukwasị obi ka ha chere ọhụ ahụ, a gwakwara ha ka ha kposaa ọhụ ahụ. Ha agaghị enwe ike ikwuputa ya tupu mmezu nke ọhụ ahụ ma ọ buru na e guzobebeghi ọhụ ahụ.

Jeremaia na-anochi anya ndi ahụ “na-eche” ọhụ ahụ:

O Onyenwe anyi, i maara: cheta m, leta m, mekwara m obò n'aka ndi na-akpagbu m; ewepula m n'ihia ntachi-obi gi: mara na ọ bu n'ihia gi ka m tara nkocha. A chotara okwu gi, m wee rie ha; okwu gi ghorọ m onu na obi utọ nke obi m: n'ihia na a na-akpo m aha gi, O Onyenwe anyi Chineke nke ndi agha. Anoghi m n'ulo nzuko ndi na-akwa emo, anoghikwa m na-anuri onu; anọ m naani m n'ihia aka gi: n'ihia na i mejuwo m iwe oku. Gini mere ihe mgbu m ji buru nke na-adigide adigide, onya m burukwa nke a na-apughị igwo agwo, nke juru ka a gwoo ya? I ga-aburiri m kpamkam dika onye ugha, na dika mmiri nke na-ada ada? Ya mere otu a ka Onyenwe anyi kwuru, O buru na i laghachi, mgbe ahụ aga m akpoghachi gi, i ga-eguzokwa n'ihu m: ma ọ buru na i weputa ihe di oké onu ahia n'ihie ruru aru, i ga-adi ka onu m: ka ha

laghachikwute gi; ma gi alaghachikwutela ha. Aga m emekwa ka i buru n'ebe ndi mmadu a no mgbidi oia e wusiri ike: ha ga-alukwa ogo megide gi, ma ha agaghi emeri gi: n'ih na mu na gi no izoputa gi na inaputa gi, ka Onyenwe anyi kwuru. Aga m anaputakwa gi n'aka ndi ajo omume, a ga m agbaputa gikwa n'aka ndi di egwu. Jeremiah 15:15–21.

Iwu Sonde di na USA bu ebe a na-akara ihe nnochianya nke "icheta." O bu n'ebe ahụ ka Ubochi Izu Ike nke a ga na-echeta mgbe niile ghoo isi okwu ikpeazu nke ule. O bu n'ebe ahụ ka a na-echeta nwany akwuna nke Taja, onye e chefuru echefu. O bu n'ebe ahụ ka Chineke na-echeta mmehie nke Babilon ma nye ya ikpe ugboro abuo.

Ihe iriba ama nke ebe ikwu okwu di bu iwu Ubochi Sonde na USA, n'ih na n'ebe ahụ anu oha nke uwa "na-ekwu" dika dragon. N'otu ihe iriba ama ahụ ka inyinya ibu ahụ n'ahir amuma Beliam "na-ekwu." Mgbe a muru Jon Onye Na-eme Baptizim, nna ya, Zekaraja, onye e debere n'okpuru mgbochi nke Chineke ka o ghara ikwu okwu, "na-ekwu."

O wee ruo, na n'ubochi nke asato ha biara ibi nwata ahụ ugwu; ha wee kpoo ya Zekaraya, n'aha nna ya. Ma nne ya zara si, Mba; kama a ga-akpo ya Jon. Ha wee si ya, O dighi onye n'ime ndi ikwu gi a na-akpo aha a. Ha wee meere nna ya ihe iriba ama, ka ha mara ihe o ga-achọ ka a kpoo ya. O wee rii efere ide ihe, dee, si, Aha ya bu Jon. Ha niile wee ju ukwu. Ozugbo ahụ ka onu ya meghere, ire ya topukwaa, o wee kwuo okwu, too Chineke. Luk 1:59–64.

N'iwu Sonde di na USA ka e ji gwoo onya onwu nke ochichi papa, ma o ghoo alaeze nke asato nke sitere n'asaa ahụ, mgbe USA, onye isi ala ya bu Donald Trump, bu eze nke asato nke sitere n'asaa ahụ. N'otu oge ahụ ka a na-ebuli ndi nari puku iri anọ na anọ elu dika okolo. Ndi nari puku iri anọ na anọ bu nzuko nke asato nke sitere n'asaa ahụ. N'iwu Sonde ka a na-akara akara onuogu asato, ma o bu n'ubochi nke asato ka e biri John ugwu, Zakaraya wee kwuo okwu. Zakaraya putara na Chineke "echetawo." Iwu Sonde bu adigboroja nke ezi ubochi izuika nke a gaara "echeta." N'iwu Sonde ka a na-"echeta" akwuna Taja. O bu n'iwu Sonde ka Chineke "na-echeta" mmehie Babilon ma mee ka ikpe ya buru okpukpu abuo.

Jeremaja na-anochi anya ndi tara ahuhu n'ime mmechuihu mbu ahụ ma na-eche ohu nke na-egbu oge. O na-anochi anya ndi kwesiri ntukwasii obi bu ndi na-aghoo onu Chineke n'oge a kara aka mgbe ohu ahụ na-ekwu okwu ma ghara igba ugha. Ohu ahụ nke na-ekwu okwu n'oge a kara aka, ihe na-ebute ya uzọ bu eze abuo na-agwa ibe ha okwu ugha n'otu tebul. Ihe omume ahụ na-ebute iwu Uka site n'ubochi Sonde uzọ, ya mere o na-eme n'akuko ihe mere eme nke Panium dika e deputara ya n'amaokwu nke iri na ato ruo nke iri na ise, nke bukwa otu oge ahụ mgbe "ndi na-apunara ndi mmadu ihe n'ike" na-eguzobe "ohu" ahụ.

N'oge ndi ahụ, otutu ga-ebili imegide eze nke ndida; ndi ohi nke ndi gi kwa ga-ebuli onwe ha elu iji mee ka ohu ahụ guzosie ike; ma ha ga-ada. Daniel 11:14.

"Ndi ohi" ahụ bu Rome, ma Rome n'ubochi ikpeazu bu Okpukpe Katolik. Pope na-eguzobe ohu ahụ, o na-emekwa nke a n'oge di nnoo nso tupu iwu Ubochi Uka. O na-eme nke a site n'itinye aka n'agha Panium ebe Trump meriri Putin. Agha ahụ mere n'afọ 200 BC, otu afọ ahụ Rome ndi na-ekpere arusi batara n'akuko amuma. Pompey the Great meriri Jerusalem n'afọ 63 BC. Ihe

omume a mere n'oge mkpọsa ya n'Ọwụwa Anyanwụ, mgbe ọ tinyere aka n'agha obodo n'etiti ụmụnne Hasmonean, Hyrcanus II na Aristobulus II. Pompey kwadoro Hyrcanus II, gbaa Jerusalem gburugburu, ma n'ikpeazụ were obodo ahụ mgbe nnọchibido nke ọnwá atọ gachara. Nke a bụ akara njedebe nke nnwere onwe Judea na mmalite nke ọchịchị Rome n'ógbè ahụ, nke mesiri ghọọ otu province n'okpuru ọchịchị Rome.

Tupu iwu Ụbọchị Sọnde, poopu na-etinye aririọ ya n'ime akụkọ ihe mere eme nke ejikọtara na ogu Panium. Mgbe ọ banyere n'akụkọ ihe mere eme amụma, ọdịdị ya na-eme ka ọhụ ahụ guzosie ike; ọhụ ahụ nke ka ga-"ekwu" n'oge ahụ "a họtara" nke iwu Ụbọchị Sọnde na USA. "Ọhụ" ahụ nke gbuuru oge bụ amụma ahụ dara ada nke kpọrọ akara mmalite nke oge ichere ahụ n'ilu ụmụ agboghọ iri ahụ. Ọ kpọkwara akara ọbịbịa nke mmụọ ozi nke abụọ n'ime ndị mmụọ ozi atọ nke Mkpughe iri na anọ. Amụma dara ada nke kpọbatara oge ichere, na agbamume ka a "chere" mmezu ya, n'agbanyeghi na ọ gbuuru oge.

N'akụkọ ihe mere eme nke ndị Millerait, oge nchere ahụ kwusiri n'ogbakọ omụma ụlọikwuu nke Exeter site n'August 12 ruo 17, 1844. Nkụda mmụọ nke sitere n'amụma dara ada butere ya, na-ebute oge nchere e mere iji mezue agwa n'ime klaasi abụọ nke ụmụ agboghọ na-amaghi nwoke, nke nkọwa nke amụma ahụ dara ada na mbụ sochiri. Nkọwa ahụ e nyere na Exeter na-akọwaputa nkọwa ndị metụtara ọhụ ahụ mgbe a na-emezu ya. A pụkwara ihu otu ągwà ndị ahụ n'Matiu isi nke iri na isii, mgbe Kraist kpogara ndị na-eso ụzọ Ya na Sizaria Filipai. Site n'oge ahụ gaa n'ihu, Kraist kuziri ndị na-eso ụzọ ahụ ozugbo ihe ga-eme n'obe.

Site n'oge ahụ gaa n'ihu, Jisọs malitere igosi ndị na-eso ụzọ ya na ọ ghaghị iga Jerusalem, ma taa ahụhụ nke ukwuu n'aka ndị okenye na ndị isi nchụàjà na ndị odeakwukwọ, ka e wee gbuo ya, ma n'ubochi nke atọ a kpọlite ya ọzọ. Matiu 16:21.

Ekwesiri iburu n'uche na amaokwu a ka e kwuru ugbu a di n'etiti oge Jizos kowara na Mmuo Nso duziri Pita n'imata Jizos dika Kraist, Okpara nke Chineke di ndu. Mgbe ahụ, mgbe Kraist malitere ikuziri ha banyere obe na-abia, Pita megidere ozi ahụ, Kraist wee kpoo Pita Setan. Ozi ahụ a na-emepe mgbe e guzobere ọhụ ahụ na-amiputa ụdị mmadụ abụọ na-efe ofufe, ndị Pita nochiri anya ha abụọ.

Sizaria Filipai bụ Panium, ha abụokwa na-eduga n'oge a kara aka nke obe n'usoro Kraist, Oktoba 22, 1844 n'akụkọ ihe mere eme nke ndị Millerite na iwu Sọnde taa. Panium, Sizaria Filipai na nzukọ ịma ụlọikwuu nke Exeter bụ otu akara ụzọ amụma ahụ. Ọ bụ n'akara ụzọ a ka e ji iwebata popu n'akụkọ ahụ mee ka ọhụ ahụ guzosie ike. Nkwado nke ọhụ ahụ na-ebute ụzọ tupu oge a kara aka, n'ihu na Sizaria Filipai buru ụzọ tupu obe, nzukọ ịma ụlọikwuu nke Exeter buru ụzọ tupu Oktoba 22, 1844, Panium kwa n'afọ 200 T.K. buru ụzọ tupu Pompey emerie Jerusalem n'afọ 63 T.K. Oge ụfọdụ tupu iwu Sọnde na USA, popu ahụ, onye bụ akwuna Taja, ga-abanye n'ihu ọha n'akụkọ ihe mere eme amụma. Mgbe o mere nke a, ọhụ ahụ na-eguzosi ike.

A na-eguzobe ọhụ ahụ n'agha nnochi anya nke atọ nke isi nke iri na otu. Agha nnochi anya nke mbụ na-egosi agha nnochi anya ikpeazụ, ya mere agha nnochi anya ikpeazụ ahụ ga-enwe otu njirimara amụma ahụ di ka nke mbụ. Eze nke ndida, nke a nochiri anya ya n'aha Vladimir, nke putara onye ọchịchị nke obodo, a ga-ekpochapụ ya site na njikọ aka di n'etiti popu na onye isi ala

nke USA. Popu ikpeazu ahụ ga-abụ onye nke asatọ nke sitere n'ime mmadu asaa ahụ, n'ime mmezu nke Mkpughe iri na asaa, onye isi ala ikpeazu ahukwa ga-abụ onye nke asatọ nke sitere n'ime mmadu asaa ahụ, otu a kwa ka okoloto nke otu nari puku iri anọ na anọ ahụ ga-adi.

Mmekorita di n'etiti poopu na onye isi ala na mmalite bu "njiko nzuzo," ma njiko nke onye isi ala nke asatọ na nke ikpeazu ya na poopu ga-abukwa "nzuzo," n'ihu na n'oge a, a "chefuru" akwuna Taia n'amuma. Njiko di n'etiti Reagan na Poopu John Paul II bu nzuzo, ma n'otu oge ahụ poopu ghorọ ihu a kacha mara amara n'ụwa. Ihe a "chefuru" banyere akwuna Taia, onye na ndi eze niile nke ụwa na-akwa iko, bu otu njirimara puru iche nke ochichi poopu, nke na-achikota mmehie ya niile n'otu ngalaba nke nnupuisi. Njirimara ahụ bu nkwputa ụka Katolik banyere "enweghi mmejo." Eziokwu a di oke mkpa ihu nke na m ga-eji ugbo a mechie isiokwu a site n'otu isiakwukwo sitere n'aka Sister White. Anyi ga-aga n'ihu na ahirikwu ndi a n'isiokwu na-esonu, ma ka i na-agu isiakwukwo na-esonu sitere na The Great Controversy, cheta na ihe foro nke nta ka o buru onye o bua n'ime ndi otu kabinet Trump bu Roman Catholic, tinyere ngwakota nke Pentecostalism na mmetuta na-adigide adigide sitere n'aka Franklin Graham, onye kporo n'oge na-adibeghi anya ka e kpee ekpere n'ihu oha maka onye ahụ na-emegide Kraist nke amuma Akwukwo Nso kwuru banyere ya.

“Nwere Onwe nke Akonuche no n'he ize Ndu Ndi Rom gbara gburugburu inakota akunuba ha putara, nye choochi ha, dika ndi nchebe puru iche sitere n'eluigwe. Ndi ukochukwu na ndi bishop no n'ime ogbe ha ji aghughu na umeala n'obi dororo ndi mmadu n'azu ha. Wekwara nkwputa adigboroja nke na-asị na e nyere ha ike site n'aka Chineke, ma burukwa ndi nochiri anya Kraist, n'ihu ya, na-apughị imehie ihe. N'ihu enweghi okwu Chineke nke na-ekpughe nkwputa ndi a, otutu ndi mmadu enweghi ihe ga-egbochi ha inye nkwenye. Otutu, n'egwu ntaramahuhu ebighi ebi, adighi anwa ime nchoputa banyere ya, kama ha kwusiri ime ka uche ha doo anya, ma kwere na ha ga-atufu mkpuru obi ha ma o buru na ha ju okwukwe nke choochi ahụ. Ndi ndisi mutara ihe na-eji ike ha nile eme ka ndi mmadu chee na olu Chineke na-agwa ha okwu site n'aka ndi bishop na ndi ukochukwu. Ha nyere ndi ukochukwu ike zuru oke n'ahu na n'ime mkpuru obi ha, di ka a ga-asị na ha bu Chineke n'ụwa. Ndi niile nwere obi ike igafe oke nke ndi ochichi ndi bishop hiwere, ka a na-achụ ha di ka ndi kwesiri ntaramahuhu, a na-akpagbu ahụ ha, na-akpa ha ahuhu, ma na-egbu ha. Ozugbo e tinyere ike nke Rome n'oru n'ihe ndi a, eze nke ochichiri gosiputara nka ya, n'ihu na o bu oru ya kpomkwem ka a na-aru. Nwere onwe nke akonuche a juru. Onye irusi arusi na onye Kraist ka a kpokotara onu, ma gbuo ha. Ndi iro nke Rome, o bu ezie na mgbe ufodu o ga-adi ka o na-anagide ha, ma ozugbo e matara ha, a na-eme mgbalị nile ka e kpochapu ha ma o bu mee ka ha were choochi ahụ kweta. Ndi ochicho nke na-erughi ala n'ime echiche imegide Rome

na-akpasu ndi ọchichi iwe. N'ihia ya, ihe a na-azulite bu idi n'otu n'ozizi, ma o bu, n'onodu ndi a juru ijiko onu, ikpochapu kpamkpam. Ahiriokwu ndi bishop Rom katoro onye ahụ ghorọ ihe ikpe ikpeazu banyere agwa na ndu ya. A juru mba niile izu ahia ma o bu ire ere, ma o buru na ha ejighi akara a, ma e mecha tuo ha egwu site n'iwu obi ojo nke na ha ga-egbu ha ma o buru na ha akporo choochi ahụ asi. "Nwaanyi ahụ m huru," ka amuma ahụ na-ekwu, "bu obodo ukwu ahụ, nke na-achị ndi eze uwa." (Mkpughe 17:18.) Ike ahụ nke ruo otutu nari afọ jigide n'okpuru ọchichi kasinu ndi eze ndi Kraist bu Rome. Uwe odo odo na uwe uhie, oiaedo na nkume di oko onu ahia na pearl, na-egosi n'ezie idi ukwu na ima mma nke Rome na-achosi ike igosiputa. O dighikwa ike ozo a ga-esi n'eziokwu kwuo na o "nuru mmayanya obara nke ndi nsọ" di ka choochi ahụ nke kpagburu ndi na-eso Kraist n'enweghi obi ebere. A na-ebo Babylon ebubo kwa maka mmehie nke imekorita na "ndi eze uwa" n'enweghi iwu. O bu site n'ipu n'ebe Onyenwe ha no na ijiko onwe ha na ndi ogo mmuo ka choochi ndi Juu ghorọ akwuna; otu a kwa ka Rome si mebie onwe ya site n'icho nkwado nke ike uwa. A si na, "Babylon, nne nke ndi akwuna." Site n'umu ya agboghọ, a ghaghị ighota uka ndi na-anogide n'ozizi ya na omenala ya, ma na-eso ihe nlereanya ya nke ichu eziokwu na nnabata nke Chineke n'aja, iji meputa mmekorita iwu na-akwadoghi na uwa. Ozi nke Mkpughe 14, nke na-ekwuputa odida Babylon, aghaghị idiri otu okpukpe ndi bubu ndi di ocha ma mesia buru ndi ruru aru. Ebe o bu na ozi a so nke ido aka na nti nke ikpe, a ghaghị ikwusa ya n'ubochi ikpeazu; ya mere, o pughi ina-ezo aka naani n'ebe Chochi Rom no, n'ihia na choochi ahụ anowo n'onodu odida ruo otutu nari afọ. Ozokwa, n'isi nke iri na asato nke Mkpughe, a kporo ndi Chineke ka ha si na Babylon puta. Di ka Akwukwo Nso a si di, otutu n'ime ndi Chineke ka ga-anọ n'ime Babylon. Ma n'ime otu okpukpe di ana ka a na-ahuzi akuku ka ukwu nke ndi na-eso Kraist? N'enweghi mgbagha, n'ime uka di iche iche na-ekwuputa okwukwe Protestant. N'oge mmalite ha, uka ndi a guzoro n'aka Chineke na n'eziokwu, ngozi Ya wee diri ha. Obuna uwa na-ekweghi ekwe nwekwara ike ihu uru oma nke inakwere ukuru nke ozioma. N'okwu onye amuma ahụ nye Izrel, "Aha gi wee puta n'etiti mba di iche iche n'ihia ima mma gi: n'ihia na o zuru oke site n'ima mma m nke m tinyere n'ahụ gi, ka Onyenwe anyi Jehova kwuru." Ma ha dara n'ihia aguu nke otu ochicho ahụ nke bu obubu onu na mbibi Izrel—aguu nke inomi omume ma choo enyi nke ndi na-adighi asopuru Chineke. "Ma i tukwasiri ima mma gi obi, wee mee onwe gi akwuna n'ihia aha oma gi." Ezikiel 16:14, 15."

“A na-elezi Romanism anya ugbo a n’etiti ndi Protestant n’uzo nwere nnoo nnukwu ebere karja ka e si ele ya anya n’afọ ndi gara aga. N’ime mba ndi ahụ ebe Katolik enweghi ochichi kachasi elu, ebe ndi papist na-agbaso uzo ime ka udo di ka ha wee nweta mmetuta, a na-ahuwanye enweghi mmasi banyere ozizi ndi na-ekewa uka ndi emeghariri emeghari na ochichi uka papal; echiche ahụ na-enweta ike na, n’ihi ya, odiche anyi adighi obosara nke ukwu n’ihe ndi di mkpa dika e chere, nakwa na ntakiri nkwenye n’aka anyi ga-eme ka anyi banye n’ighota nke oma karja na Rome. E nwere oge mgbe ndi Protestant ji nnwere onwe nke akọ na uche, nke a zutara n’onu ahia di oke oke, kporo ihe nke ukwu. Ha kuziri umu ha ka ha kporo popery asi, ma jidesie ike na icho idi n’otu na Rome ga-abu imegide Chineke n’ikwesi ntukwasị obi. Ma lee ka echiche ndi a na-ekwuputa ugbo a si di nnoo iche!”

“Ndi na-agbachitere ochichi papa na-ekwuputa na a katoro uka ahụ n’ugha, uwa Protestantkwa na-enwekari mmasi inakwere okwu ahụ. Otutu na-ekwusi ike na o bughị ihe ziri ezi iji ihe aru na ihe nzuzu ndi gosiputara ochichi ya n’ime otutu nari afọ nke amaghi ama na ochichiri kpee uka nke taa ikpe. Ha na-agbaghara obi ojoo ya di egwu di ka ihe sitere n’ime omume obi ojoo nke oge ndi ahụ, ma na-ario aririo na mmetuta mmepeanya nke oge a agbanweela echiche ya.

“O bu na ndi a echefuwo nkwaputa ahụ nke enweghi ike imehie nke ike a nganga juputara na ya kwuputara kemgbe afọ nari asato? Kama ibu ihe a juruaju, e kwadoro nkwaputa a n’aro iri na itoolu nke nari afọ ahụ n’uzo doro anya ma sie ike karja mgbe o bula ozo. Di ka Rom na-ekwusi ike na ‘uka emehiwo emehi mgbe o bula; o gaghikwa emehie, dika Akwukwo Nso si kwuo, n’oge o bula’ (John L. von Mosheim, Institutes of Ecclesiastical History, book 3, century II, part 2, chapter 2, section 9, note 17), kedu ka o ga-esi ju ukpuru ndi chikwara omume ya n’oge gara aga?”

“Uka papal agaghi akwusi ikwu na o naghị ada n’ihe o bula. Ihe niile o meworo n’ikpogbu ndi na-aju ozizi ya ka o na-ewere dika ihe ziri ezi; o gaghikwa emeghachi otu omume ahụ ma o buru na e nye ya ohere? Ka e wepu ihe mgbochi ndi ochichi nke uwa tinyeere ya ugbo a, ka e weghachikwa Rom n’ike ya nke mbu, mgbe ahụ n’egbughi oge a ga-ahukwa mmeghari nke ochichi aka ike ya na ikpogbu ya.

“Otu odee a ma ama na-ekwu otu a banyere agwa ndi isi ochichi pope n’ihe gbasara nnwere onwe nke akọ na uche, nakwa banyere ihe ize ndu ndi na-eyi United States egwu karisia site n’iga nke oma nke atumatu ya: ‘E nwere otutu ndi na-enwe mmasi ikwu na egwu o bula a na-atu Roman Catholicism na United States sitere n’okwukwe akpaghasi ma o bu n’umuaka uche. Ndi di otu a anaghi ahụ ihe o bula n’agwa na onodu Romanism nke na-emegide uloru nnwere onwe anyi, ma o bu na ha ahughi ihe o bula di egwu n’itowanye ya. Ya mere, ka anyi buru uzo tunyere ufodu n’ime ukpuru ndi bu isi nke ochichi anyi na nke Choochi Katolik.’”

“Iwu Nchikota Iwu nke United States na-ekwe nkwa nnwere onwe nke akọ na uche. O dighi ihe ozo e ji kporo ihe karja ya ma o bu nke bu isi karja ya. Pope Pius IX, n’Akwukwo Ozi Encyclical ya nke August 15, 1854, kwuru si: ‘Ozizi ndi ahụ na-enweghi isi na nke hiere uzo, ma o bu nkwalu ndi a na-ekwu iji kwado nnwere onwe nke akọ na uche, bu njehie kasi egbu egbu nke ukwu—oria ojoo nke, karja ndi ozo niile, a ghaghi itu egwu ya n’ime ochichi.’ Pope ahukwa, n’Akwukwo Ozi Encyclical ya nke December 8, 1864, kporo asi n’aha uka ‘ndi ahụ na-ekwusi ike na e nwere nnwere onwe nke akọ na uche na nke ofufe okpukpe,’ nakwa ‘ndi

niile dị otu a na-ekwusi ike na ụka enweghị ike iji ike mee ihe.”

“Ụda olu puru iche nke Rome nọ na United States apụtaghị mgbanwe nke obi. Ọ na-egosi ndidi ebe ọ na-enweghị ike. Bishop O’Connor na-ekwu, si: “A na-anabata nnwere onwe okpukpe naanị ruo mgbe a ga-eme ihe megidere ya n’enweghị ihe ize ndụ nye ụwa Katolik.”... Otu mgbe Archbishop nke St. Louis kwuru, si: “Nduhie n’okwukwe na ekweghị ekwe bụ mpụ; ma n’ala ndị Kraịst, dika omumaatu, na Italy na Spain, ebe mmadu nile bụ ndị Katolik, na ebe okpukpe Katolik bụ akuku dị mkpa nke iwu ala ahụ, a na-ata ha ahụ dika a na-ata mpụ ndị ozo.”...

“Kadinal ọ bụla, Achibishop ọ bụla, na Bishop ọ bụla n’ime Ụka Katolik na-anụ iyi nke nkwardo nye poopu, nke e nwere okwu ndị a n’ime ya: ‘Ndị juru okwukwe, ndị kewapurụ onwe ha n’ogbako, na ndị na-enupụ isi megide onyenwe anyị ahụ e kwuru (poopu), ma ọ bụ ndị nọchiri ya e kwuworo n’elu, aga m, ruo n’ókè ike m niile, kpagbuo ma gbochie.’—Josiah Strong, *Our Country*, isi nke 5, par. 2–4.

“Ọ bụ eziokwu na e nwere ezi Ndị Kraịst n’ime njikọ okwukwe Roman Katolik. Puku mmadu n’ime ụka ahụ na-ejere Chineke ozi dika ihè kacha mma ha nwere si dị. A naghị ekwe ka ha nweta Okwu Ya, ya mere ha adighị aghota eziokwu. Ha ahubeghị odiche dị n’etiti ozi sitere n’obi dị ndụ na ntughari nke nanị odinala na emume. Chineke na-ele mkpuru obi ndị a anya n’ebere dị nro nke obi ebere, ebe a zulitere ha n’okwukwe nke na-eduhie ma na-adighị eju afọ. Ọ ga-eme ka ụzari ihè banye n’ochichiri dị arọ nke gbara ha gburugburu. Ọ ga-ekpughe ha eziokwu dika ọ dị n’ime Jisọs, otutukwa ga-anogide tinye onwe ha n’onodu ha n’akuku ndị Ya.”

“Ma Romanizim dị ka usoro adighizi enwekwu nkwekorita na ozi-oma nke Kraịst ugbu a karịa ka ọ diri n’oge ọ bụla gara aga n’akuko ihe mere eme ya. Ụka ndị Protestant nọ n’oké ochichiri, ma ọ bughị ya, ha ga-achoputa ihe iriba ama nke oge ndị a. Ụka Rom na-agbatị aka n’uzo sara mbara n’atumatu ya na n’uzo ya si aru oru. Ọ na-eji aghugho ọ bụla eme ihe iji gbasaa mmetuta ya ma mubaa ike ya, n’ikwadebe maka ogu siri ike ma buru nke a kpebisiri ike, iji nwetaghachi ochichi n’elu ụwa, itoghachi mkpagbu, na ime ka ihe niile Protestantizim ruzuru buru ihe efu. Katolik na-enwe mmeri n’akuku ọ bụla. Hụ onu ogugu na-arịwanye elu nke ụka na ebe ekpere ya n’ime mba ndị Protestant. Lee otuto koleji na ulọ akwukwo ukochukwu ya di n’Amerika, nke ndị Protestant na-akwado nke ukwu. Lee uto nke emume-ufe n’England na otutu mgbe ndị mmadu na-ahapu ma sonyere n’okwa ndị Katolik. Ihe ndị a kwesiri ime ka nchegbu bilie n’ime ndi niile ji ukpuru di ocha nke ozi-oma kporo ihe.”

“Ndị Protestant emebiwo ma kwadoo popu; ha emeela nkwekorita na nkwenye ndi obuna ndi Katolik n’onwe ha ji atunanya hu ma ghara ighota. Ndị mmadu na-emechi anya ha n’ezi agwa Romizim na ihe ize ndu ndi a ga-atu anya site n’idi elu ochichi ya. Ọ di ndi mmadu mkpa ka a kpalie ha iguzogide oganihu nke onye iro a kasị di ize ndu nye nnwere onwe obodo na nke okpukpe.

“Otutu ndi Protestant na-eche na okpukpe Katolik adighi adota mmasi, nakwa na ofufe ya bu okirikiri emume na-agwu ike, nke na-enweghi isi. N’ebe a ka ha na-emehie. Ọ bụ ezie na

Romanism dabeere n'aghugho, o bughị aghugho ruru aru na nke a na-eme n'enweghi nka. Oru ofufe okpukpe nke Choochi Rom bu emume di nnoo egwu n'anya ma dikwa ukwu n'otu e si eme ya. Ngosiputa ya mara mma nke ukwu na emume ya ndi di nsọ na-adota mmetuta uche nke ndi mmadu ma mee ka olu ezi uche na nke akọ na uche daa juu. A na-atọ anya uto. Uka ndi mara mma nke ukwu, usoro njem emume ndi di ebube, ebe ichuaja olaedo, ebe nsọ ndi e ji nkume di oké onu ahia choo mma, eserese ahoputara nke oma, na ihe akpu akpu magburu onwe ya na-akpalite ihunanya mma. A na-adopukwa nti n'otu a. Egwu ahụ enweghi onye kariri ya. Uda bara uba nke orgen miri emi, ka o na-ejikota ya na abụ olu otutu ndi mgbe o na-ada uda n'okpuru kupul ndi toro elu na n'etiti uto nkuzi ndi ogidi kwu n'ahiri nke katidral ukwu ya, apughi ighara ime ka uche juputa n'egwu nsọ na nsopuru."

"Ima mma a nke di n'ezị, ipuriche, na emume a, nke na-eme naani ka a kwaa ochicho ime mmuo nke mkpurubi orja mmehie emo, bu ihe ama nke nruru di n'ime. Okpukpe nke Kraist adighi achọ udi ihe ndota ndi a iji kwado ya. N'ihè nke na-enwu site n'obe, ezi Iso Uzo Kraist na-aputa di ocha ma maa mma nke ukwu nke na ihe icho mma o bula di n'ezị apughi ime ka ezi uru ya bawanye. O bu mma nke idi nsọ, mmuo di umeala n'obi na nke di juu, nke bara uru n'ihu Chineke."

"Ima mma nke udi edemede abughi n'onodu niile ihe na-egosi echiche di ocha, nke e buliri elu. Echiche di elu banyere nka, na idi nwayoo nke uto a nuchara anucha, na-adikari n'ime uche ndi bu nke uwa ma burukwa nke aguu anuahụ. Sataina na-ejikari ihe ndi a eme ka mmadu chefuo ihe ndi di mkpa nke mkpuru obi, ka ha ghara ihu ndu ahụ n'odinihu, nke na-adighi anwu anwu, ka ha wepu onwe ha n'ebe Onye Enyemaka ha na-enweghi nsotu no, ma bie ndu naani maka uwa a."

"Okpukpe nke ihe ndi di n'ezị na-adota obi a na-emebeghi ka o di ohuru. Nchaghari na emume nile nke ofufe Katolik nwere ike aghugho na-adoro adoro, nke na-eme ka e bibie otutu mmadu; ha wee bido ile Choochi Rom anya dika onu uto eluigwe n'onwe ya. O dighi onye obula, ma e wezuga ndi guzobere ukwu ha ike n'elu ntola nke eziokwu, na ndi Mmuo nke Chineke emewo ka obi ha di ohuru, ka a na-apughi imeri site n'ike mmeto ya. Puku mmadu nile ndi na-enweghi amamihe sitere n'ahumahu banyere Kraist ka a ga-eduga ka ha nabata udi nile nke isopuru Chineke na-enweghi ike ya. Okpukpe di otu a bu kpomkwem ihe igwe mmadu nile na-achọ.

"Ikwu Uka na o nwere ikike igbaghara mmehie na-eduga onye Romanist n'ina-eche na o nweere onwe ya imehie; ma iwu nke nkwaputa mmehie, nke a na-anaghi enye mgbaghara ya ma o buru na e nweghi ya, na-akpalikwa inye ikikere ime ihe ojo. Onye na-ehulata ikpere n'ihu mmadu dara ada, ma meghee na nkwaputa ihe nzuzo nke echiche na echiche efu nile nke obi ya, na-eweda idi nwoke ya ala ma na-emebi mmuo nsopuru o bula di elu nke mkpurubi ya. N'ikowa onye nchuaja mmehie nile nke ndu ya,—onye na-emehie, mmadu na-anwu anwu, ma otutu mgbe emeruo ya site n'mmanya na ikwa iko,—ogo e ji atu agwa ya na-ada, ma n'ihie nke a na-emeto ya. Echiche ya banyere Chineke na-eweda ala ruo n'iyi oyiyi nke mmadu dara ada, n'ihie na onye nchuaja na-anochi anya Chineke. Nkwaputa mmehie a na-eweda mmadu ala, nke mmadu na-agwa mmadu, bu isi iyi nzuzo ahụ nke otutu n'ime ihe ojo ndi na-emeto uwa ma na-akwadebe ya maka mbibi ikpezu si na ya puta. Ma n'ebe onye

huru irusi onwe ya utọ nọ, ọ na-atọ ya utọ karia ikwuputara ibe ya bu mmadu na-anwu anwu mmehie ya karia imeghe mkpuruobi ya nye Chineke. O na-atọ odidi mmadu utọ karia ime ntaramahuhu ụka nyere karia iju mmehie; ọ di mfe karia ime ka ahụ tara ahuhu site n'akwa mkpe na mkpisi ojo na agbu na-egbu mgbu karia ikpogide aguu anu aru n'obe. Arọ bu yoke ahụ nke obi anu ahụ di njikere ibu kama ikwe ka e tinye ya n'okpuru yoke nke Kraist."

"E nwere myirita di iriba ama n'etiti Uka Rome na Uka ndi Juu n'oge mbilite mbu nke Kraist. Mgbe ndi Juu n'uzo nzuzo na-azọpja ukpuru Nile nke iwu Chineke, ha n'ezị na-egosi idi ike n'idebe ihe Nile iwu ahụ nyere n'iwu, na-ebokwasị ya ariri siri ike na odinala nke mere nrubeisi buru ihe na-eweta mgbu na ibu arọ. Dika ndi Juu kwuru na ha na-asopuru iwu ahụ, otu a ka ndi Romanist na-ekwukwa na ha na-asopuru obe. Ha na-ebuli akara nke ahuhu Kraist elu, ma n'ime ndu ha, ha na-agonari Onye ahụ ọ na-anochi anya Ya."

"Ndi Papist na-etinye obe n'elu ụka ha, n'elu ebe ichuaja ha, na n'elu uwe ha. N'ebe Nile ka a na-ahụ akara nke obe. N'ebe Nile ka a na-asopuru ya n'anya ma na-ebuli ya elu. Ma ozizi Kraist e liri n'okpuru ikpo odinala ndi na-enweghi isi, nkowa ugha, na iwu siri ike a na-amanye mmadu. Okwu Onye Nzoputa kwuru banyere ndi Juu ndi isi ike n'okwukwe, na-emetuta ndi ndu nke Uka Roman Katolik karia ike ka ukwu: 'Ha na-ekekota ibu di arọ ma sie ike ibu, na-ebukwa ha n'ubu mmadu; ma ha onwe ha agaghi eji obuna otu mkpisi aka ha kpalie ha.' Matthew 23:4. A na-edobe mkpuruobi ndi nwere ako na uche n'egwu na-adigide adigide, ka ha na-atu egwu iwe nke Chineke a kpasuru iwe, ebe otutu n'ime ndi ukwu nke ụka ahụ na-ebi ndu n'okomoko na n'ihe utọ anu aru."

"Ifufe ihe oyiya na ihe ncheta nso, ikpoku ndi nso, na ibuli pope elu bu aghugho Setan ji adota uche ndi mmadu puo n'ebe Chineke no na n'ebe Okpara Ya no. Iji mezuo mbibi ha, ọ na-agbali itughari nlebara anya ha puo n'ebe Onye ahụ no onye naani site n'aka Ya ka ha puru ichota nzoputa. O ga-eduga ha n'ebe ihe o bu la di nke a puru iji dochie Onye ahụ kwuru, si: 'Bjakwutenu M, unu niile ndi na-adogbu onwe unu n'oru na ndi ibu di arọ arọ, M ga-emekwa ka unu zuo ike.' Matiu 11:28."

"O bu mgbali Setan na-agbali mgbe niile ikowa agwa Chineke n'uzo na-ezighi ezi, odidi mmehie, na ezi okwu di n'ihe ize ndu n'ime nnukwu ogu ahụ. Ntughari-okwu aghugho ya na-ebelata ibu oru nke iwu nso ahụ, ma na-enye mmadu ikike ime mmehie. N'otu oge ahukwa, ọ na-eme ka ha jide echiche ugha banyere Chineke, ka ha wee were egwu na ikpasi lee Ya anya kama ihunanya. A na-atukwasị Onye Okike obi ojo nke di n'agwa ya onwe ya; a na-etinye ya n'ime usoro okpukpe di iche iche ma gosiputa ya n'uzo ofufe di iche iche. N'uzo di otu a ka e si mee ka uche mmadu kpuchie isi, Setan wee nweta ha dika ndi oru ya ka ha luso Chineke ogu. Site n'echiche ndi agbago agbago banyere agwa nso nke Chineke, e mere ka mba ndi na-ekpere arusi kwere na aja mmadu di mkpa iji nweta amara nke Chi; a mewokwa aruruala jogburu onwe ya n'okpuru udi arusi ofufe di iche iche."

"Nzuko Roman Katolik, n'ijikota udi ofufe ndi ogo mmuo na nke Kraist, ma, di ka ofufe ndi ogo mmuo, n'ikowa agwa Chineke n'uzo na-ezighi ezi, ejirila omume ndi na-adighi ala ala n'obi ebere ma na-aso oyi. N'ubochi ochichi kacha elu nke Rom, e nwere ngwaoru mmekpa ahụ iji manye nkwenye n'okwukwe ya. E nwere osisi oku maka ndi na-ekwenyeghi n'ihe ọ na-ekwu na ọ bu ikike ya. E nwere mgbukpo mmadu n'ogo nke a gaghị ama mgbe ọ bu la ruo

mgbe a ga-ekpughe ya n'ikpe. Ndị isi ugwu nke ụka mụtara, n'okpuru Setan, nna ha ukwu, imeputa ụzọ isi kpata mmekpa ahụ kasị ukwu o kwere mee ma ghara ikwusị ndụ nke onye a na-emekpa ahụ. N'ọtụtụ ọnọdụ, a na-emeghachi usoro ahụ nke ala mmụọ ahụ ugboro ugboro ruo n'ókè ikpezụ nke ntachi obi mmadụ, ruo mgbe ọdịdị mmadụ kwusiri ọgụ ahụ, onye ahụ na-ata ahụhụ wee nabata ọnwụ dika ntọhapụ dị uto.

“Otu a kaara ndị na-emegide Rome bụ nke ahụ. Ma n'ebe ndị na-arapara n'aka ya nọ, o nwere ịdọ aka ná ntị nke ịpịa ihe, nke agụụ na-agwụ ike, nke mmegbu ahụ n'ahụ n'udị nile a pụrụ ichetụ n'echiche, ndị na-eme ka obi daa ọrịa. Iji nweta amara nke Eluigwe, ndị na-eme ncheghari mebiri iwu Chineke site n'imebi iwu nke okike. A kuziri ha ka ha kewaa agbụ ndị ahụ Ọ kere iji gozie ma mee ka njem mmadụ n'ụwa buru nke na-enye ọnụ. Ebe a na-eli ndị nwuru anwu juputara n'ọtụtụ nde ndị e mere aja bụ ndị jiri ndụ ha niile laa n'iyi n'igbalị efu imeri mmetụta ha nke okike, igbochi, dika ihe na-akpasu Chineke iwe, echiche na mmetụ obi o bula nke omiiko n'ebe umu mmadụ ibe ha nọ.

“Ọ buru na anyị achọ ighota obi ojoo ahụ e kpebisiri ike nke Setan, nke e gosiputara kemgbe ọtụtụ narị afo, ọ bughị n'etiti ndị na-anubeghi banyere Chineke, kama n'etiti obi ya kpomkwem na n'ogologo niile nke Krisendom, naani ihe anyị ga-eme bụ ileba anya n'akuko ihe mere eme nke Romanizim. Site n'usoro aghugho a buru ibu nke ukwu, onyeisi nke ihe ojoo na-emezu nzube ya nke ime ka ihere diri Chineke na ime ka mmadụ buru onye nhusianya. Ma ka anyị na-ahụ otú o si enwe ihe iga nke oma n'igbanwe onwe ya n'uzo aghugho ma mezuo ọrụ ya site n'aka ndị ndu nke ụka, anyị nwere ike ighota nke oma kariya ihe mere o ji nwee oke asi n'ebe Bible nọ. Ọ buru na a guo Akwukwo ahụ, a ga-ekpughe ebere na ihunanya nke Chineke; a ga-ahụ na Ọ dighi etinye n'ahụ mmadụ nke o bula n'ime ibu arọ ndi a. Naani ihe Ọ na-arịo bụ obi agbajiri agbaji na nke ncheghari, mmụọ dī umeala n'obi, nke na-erube isi.”

“Krisť na-enyeghi ihe nlereanya o bula n'ime ndu Ya ka ndi ikom na ndi inyom mechibido onwe ha n'ulo obibi ndi monk ka ha wee ruo eru maka eluigwe. Ọ dighi mgbe Ọ kuziri na a ghaghi igbochi ihunanya na obi ebere. Obi Onye Nzoputa juputara n'ihunanya. Ka mmadụ na-abjari nso n'izu okè nke omume oma, otu ahụ ka mmetu obi ya na-akawanye nko, otu ahụ ka nghota ya banyere mmehie na-akawanye doo anya, ma otu ahukwa ka obi ebere ya n'ebe ndi nọ n'ahuhu di na-emiwanye omimi. Pope na-ekwu na o bu onye nnochị anya Krisť; ma ole otu agwa ya si atunyere nke Onye Nzoputa anyi? E nwere mgbe a mara Krisť ka Ọ nyefee mmadụ n'ulo mkporo ma o bu n'ihe ita ahuhu n'ihi na ha akwughị Ya nsopuru dika Eze nke eluigwe? E nuru olu Ya mgbe o bula ka Ọ na-ama ndi na-anabataghi Ya ikpe onwu? Mgbe ndi obodo nta Sameria ledara Ya anya, iwe juru n'obi onye-ozī Jon, o wee juo, si: ‘Onyenweanyi, I chorọ ka anyi nye iwu ka oku si n'eluigwe bja, rie ha, dika Ilaija mere?’ Jizos lere onye na-eso uzọ Ya anya n'obi omiiko, ma baara mmuọ obi ojoo ya mba, si: ‘N'ihi na Okpara nke mmadụ abjaghi ibibi ndu mmadụ, kama izoputa ha.’ Luk 9:54, 56. Lee ka mmuọ nke Krisť gosiputara si di iche na nke onye na-azoro na o bu onye nnochị anya Ya.”

“Uka Rom ugbo a na-egosi onwe ya n'ihu uwa n'uzo mara mma, na-ekpuchi ndeko ya nke obi ojoo ndi jogburu onwe ha site n'irio mgbaghara. O yikwasila onwe ya uwe ndi yiri nke Kraist; ma o gbanweghi. Ukpuru o bula nke ochichi popu nke di n'oge ndi gara aga ka di taa. Ozizi ndi

e cheputara n'oge ndi kacha ochichiri ka a ka na-ejidesi ike. Ka onye o bula ghara ighogbu onwe ya. Ochichi popu ahụ ndi Protestant ugbu a ji njikere di ukwu na-asopuru bu otu ochichi ahụ chiri uwa n'ubochi Ndozighari, mgbe ndi ikom nke Chineke biliri, n'ihe ize ndu nke ndu ha, ikpughe ajo omume ya. O nwere otu mpako ahụ na nkwulu di nganga ahụ nke ji ochichi mee ihe n'elu ndi eze na ndi isi, ma kwuo na o bu ya nwere ikike ndi ruuru Chineke. Mmuo ya adighikwa obere obi ojo na ochichi aka ike ugbu a kariya mgbe o kwusiri nnwere onwe mmadu ma gbuo ndi nsọ nke Onye Kachasi Elu.”

“Ochichi Pope bu nnoo ihe amuma kwuputara na o ga-abu, ndapu n'ezi okwukwe nke oge ikpeazu. 2 Ndi Tesalonaika 2:3, 4. O bu akuku nke usoro ya ime ka onwe ya yie agwa ga-akacha enyere ya imezu nzube ya; ma n'okpuru odidi ya na-agbanwe agbanwe dika ogwumagala, o na-ezobe nsi agwo nke na-adighi agbanwe agbanwe. 'E kwesighi idobe okwukwe nye ndi juru okwukwe, ma o bu ndi a na-enyo enyo na ha juru okwukwe' (Lenfant, volume 1, page 516), ka o na-ekwuputa. A ga-ekweta ugbu a na ike a, nke akuko ya n'ime otu puku afọ edere n'obara ndi nsọ, bu akuku nke nzuko Kraist?”

“O bughị n'enweghi ihe kpatara ya ka e ji kwuputa n'ala ndi Protestant na Katolik adighi iche ukwu na Protestantizim kariya ka o di n'oge gara aga. E nweela mgbanwe; ma mgbanwe ahụ adighi n'okwa Pope. N'ezie, Katolik yiri otutu akuku nke Protestantizim di ugbu a, n'ihi na Protestantizim emebiela nke ukwu kemgbe ubochi ndi Ndozighari.”

“Di ka uka ndi Protestant na-achọ ihu oma nke uwa, ebere ugha emeela ka anya ha kpuo isi. Ha anaghi ahụ na o ziri ezi ikwere ihe oma banyere ihe ojo niile, ma, dika nsonaazu a na-apughi izere ezere, n'ikpeazu ha ga-ekwere ihe ojo banyere ihe oma niile. Kama iguzo n'igbachitere okwukwe ahụ e nyefere ndi nsọ otu ugboro, ha ugbu a, di ka a puru isi kwuo ya, na-ariọ Rome mgbaghara n'ihi echiche ha banyere ya nke ha chere na o bughị nke ebere, na-ariokwa ka a gbaghara ha maka ikpa okè ha.”

“Otutu buru ibu nke ndi, obuna n'ime ndi na-ele Romanism anya n'enweghi mmasi o bula, anaghi aghota nke oma obere ihe ize ndu di n'ike na mmetuta ya. Otutu na-ekwusi ike na ochichiri nke uche na nke omume oma nke juru ebe nile n'oge Middle Ages kwadoro mgbasa nke ozizi ya, nkwenkwe ugha ya, na mmegbu ya, nakwa na ogugu isi ka ukwu nke oge a, mgbasa sara mbara nke omuma n'ozuzu, na mmuba nke nnwere onwe n'ihe gbasara okpukpe, na-egbochi iloghachi nke enweghi ndidi na ochichi aka ike. A na-akwa emo obuna echiche ahụ bu na onodu di otu a ga-adi n'oge a nke amamiihe. O bu eziokwu na nnukwu ihè, nke uche, nke omume oma, na nke okpukpe, na-amukwasị ogbo a. N'ime ibe ndi meghere emepe nke Okwu Nso nke Chineke, e si n'elugwe mee ka ihè tuo n'elu uwa. Ma ekwesiri icheta na ka ihè e nyere si di ukwu, ka ochichiri nke ndi na-agbago ma na-aju ya si adi ukwu.”

“Omumu Akwukwo Nso nke e ji ekpere soro ga-egosi ndi Protestant agwa eziokwu nke ochichi ndi popu ma mee ka ha kpoo ya asi ma zere ya; ma otutu mmadu maara ihe nke ukwu n'echiche onwe ha nke na ha anaghi ahụ mkpa o di iji idi umeala n'obi choo Chineke ka e duru ha banye n'eziokwu. O bu ezie na ha na-anya isi n'omuma ha, ha amaghi ma Akwukwo Nso ma ike Chineke. Ha aghaghi inwe uzọ ufodu ha ga-esi mee ka akọ na uche ha dajuo, ya mere ha na-achọ ihe nke kacha nta n'ihe ime mmuo ma na-eweda mmadu ala. Ihe ha na-achọ bu uzọ isi chefuo Chineke nke ga-aputa dika uzọ isi cheta Ya. Ochichi ndi popu dabara adaba nke oma

iji zute mkpa ndi a nile. E kwadebere ya maka klaasi mmadu abuo, nke na-agbakota ihe foro nke nta ka o buru uwa dum—ndi a ga-azoputa site n'oru oma ha, na ndi a ga-azoputa n'ime mmehie ha. N'ebe a ka ihe nzuzo nke ike ya di.”

“E gosiri na e gosiwo na ubochi nke nnukwu ochichiri nke uche bara uru nye ihe iga nke oma nke ochichi popu. A ka ga-egosikwa na ubochi nke nnukwu ihè nke uche bara kwa uru nye ihe iga nke oma ya. N'oge ndi gara aga, mgbe ndi mmadu no na-enweghi okwu Chineke na-enweghikwa omuma nke eziokwu, e kpuchiri anya ha, otutu puku mmadu wee daba n'onya, n'ihie na ha ahughi ugbu e setipuru n'ukwu ha. N'ogbo a e nwere otutu ndi anya ha na-enwu mgbagwoju anya n'ihè na-egbu maramara nke echiche mmadu, 'sayensi a na-akpo n'ugha sayensi,' ha anaghi aghota ugbu ahụ, ha wee banye n'ime ya n'otu mfe ahụ ka a ga-asị na e kpuchiri anya ha. Chineke zubere ka a were ike uche mmadu dika onyinye sitere n'aka Onye kere ya, nakwa ka e jiri ya jeere eziokwu na ezi omume ozi; ma mgbe a na-azu mpako na aguu iri elu, ndi mmadu wee bulie ozizi nke ha elu kara okwu Chineke, mgbe ahụ ogugu isi nwere ike ime mmebi ka ukwu kara amaghi ama. N'uzo di otu a, sayensi ugha nke ubochi ndi a, nke na-emebi okwukwe n'Akwukwo Nso, ga-egosi na o ga-enwekwa ihe iga nke oma n'ikwadebe uzo maka nnabata ochichi popu, ya na udi ya ndi na-atu uzo, dika ijide ihe omuma azu si mee n'imeghe uzo maka ibawanye ike ya n'Oge Ochichiri.”

“N'ime mmeghari ndi a na-aga n'ihu ugbo a na United States iji nweta maka uloru na omenala nke uka nkwardo nke ochichi, ndi Protestant na-agbaso nzokwu ndi na-akwado ochichi pope. Ee, kara nke ahụ, ha na-emegehe uzo ka ochichi pope weghachite n'ime America nke Protestant ochichi kasinu ahụ o tufuru na Uwa Ochie. Ma ihe na-enye mmeghari a ihe o putara kara bu eziokwu ahụ na ihe bu isi a na-atu anya ya bu ime ka idebe ubochi Sode buru iwu—omenala nke sitere na Rome, nke o na-ekwukwa na o bu akara nke ikike ya. O bu mmuo nke ochichi pope—mmuo nke imekorita na omenala nke uwa, nsopuru a na-enye odinala mmadu kara iwu Chineke—ka na-abanye n'ime uka ndi Protestant ma na-eduga ha ime otu oru ahụ nke ibuli Sode elu nke ochichi pope mere tupu ha.”

“O buru na onye na-agu akwukwo ahụ chorọ ighota ndi oru a ga-eji ruo oru n'asompi ahụ na-abia n'oge na-adighi anya, naani ihe o ga-eme bu igbaso ndeko nke uzo ndi Rom jiri mee otu ebunobi ahụ n'oge ndi gara aga. O buru na o chorọ ima otu ndi Papist na ndi Protestant jikotara onu ga-esi mesoo ndi na-aju nkwenkwe ha, ka o hu mmuo nke Rom gosiputara megide Ubochi Izu Ike na ndi na-agbachitere ya.

“Iwu eze, kansul ukwu nile, na iwu-nso uka ndi ike uwa na-akwado, bu nzokwu ndi emume ndi ogo mmuo ji ruo n'onodu nsopuru ya n'ime uwa Ndi Kraist. Nzokwu oha mbu e ji manye idebe ubochi Sode bu iwu Constantine nyere. (A.D. 321) Iwu a chorọ ka ndi bi n'obodo zuo ike n'ubochi anyanwu a na-asopuru,' ma kwere ka ndi ime obodo gaa n'ihu n'oru ugbo ha. O bu ezie na n'ezie o bu iwu ndi ogo mmuo, eze ukwu ahụ mere ka a manye ya ka a na-edebe ya mgbe o nabatasiri Iso Uzo Kraist n'aha naani.”

“N'ihie na iwu eze ahụ egosighi onwe ya di ka ihe ga-anochi ikike nke Chineke n'uzo zuru ezu, Eusebius, bu bishop nke na-achọ amara ndi eze, nke kwa bu enyi puru iche na onye na-eto Constantine n'ihu, kwusiri ike na Kraist ebufela Ubochi Izu Ike ahụ n'Ubochi Onyenwe anyi. O dighi obuna otu ihe ama sitere n'Akwukwo Nso e wetara iji gosi eziokwu nke ozizi oheru

ahụ. Eusebius n'onwe ya, n'amaghị ama, kwetara ụgha ya ma kpọrọ aka n'ebe ndị bụ ezi ndị kpatara mgbanwe ahụ nọ. 'Ihe niile,' ka ọ na-ekwu, 'ihe ọbụla ọ bụ ọrụ ime n'Ụbọchị Izu Ike, ndị a ka anyị ebufela n'Ụbọchị Onyenwe anyị.'—Robert Cox, Sabbath Laws and Sabbath Duties, peeji nke 538. Ma aririọ banyere Sọnde ahụ, n'agbanyeghị na ọ nweghị ntọala, nyere ndị mmadụ obi ike izọ ụkwụ n'elu Ụbọchị Izu Ike nke Onyenwe anyị. Ndi niile choro ka uwa sọpuru ha nabatara emume ahụ a ma ama.”

“Mgbe e guzobere ọchịchị pope ahụ nke oma, a gara n'ihu n'oru ibuli Sọnde elu. Ruo nwa oge, ndi mmadu na-arụ ọrụ ugbo mgbe ha anaghị aga ụka, a ka na-ewerekwa ụbọchị nke asaa dika Sabat. Ma nwayoọ nwayoọ e mere mgbanwe. A machibidoro ndi nọ n'ofis di nsọ ikpe ikpe n'arumuka obodo ọbụla n'ụbọchị Sọnde. N'oge na-adighi anya mgbe ahụ gasiri, e nyere iwu ka mmadu niile, n'agbanyeghi okwa ha, zere ọrụ nkiti, n'okpuru ntaramahuhu nke ikwu ugwo iwu maka ndi nwe onwe ha, na iti ihe n'ihe gbasara ndi ohu. Mgbe e mesiri, e nyere iwu na a ga-eji inapụ ndi ogaranya okara nke akụ na ụba ha taa ha ahuhu; ma n'ikpeazu, na ọ buru na ha ka nogide na-ekwesi olu ike, a ga-eme ha ndi ohu. A ga-eme ka ndi nọ n'okwa di ala taa ahuhu site n'ikpọpu ha n'ala ruo mgbe ebighi ebi.”

“A kpokwarakwa ọrụ ebube ka e jiri ha ruo ọrụ. N'etiti ihe itunanya ndi ozo, a koro na mgbe otu onye ọrụ ubi nke na-achọ iga ikọ ubi ya n'Ụbọchị Sọnde ji igwe hichaa ihe ọ na-eji akọ ubi, igwe ahụ rapaara n'aka ya nke oma, ma ruo afọ abuo ọ na-eburu ya gburugburu, 'n'oke mgbu na ihere ya kariji akari.'—Francis West, Historical and Practical Discourse on the Lord's Day, ibe 174.

“Mgbe e mesiri, popu nyere ntuziaka ka ukochukwu parish doo ndi na-emebi ubochi Sode aka na nti ma choo ka ha gaa n'ulo uka kpee ekpere ha, ka ha ghara iweta n'elu onwe ha na ndi agbata obi ha nnukwu odachi o bu. Otu kansul uka weputara arumuka ahụ, nke e jirila ebe nile mee ihe, obuna n'etiti ndi Protestant, na ebe o bu na amuma turu ufodu ndi mgbe ha no na-arụ ọrụ n'ubochi Sode, o ga-aburiri ubochi Sabbat ahụ. 'O doro anya,' ka ndi bishop kwuru, 'otu iwe Chineke si di ukwu n'ebe ileghara ubochi a anya ha no.' E mechara kpokuo ka ndi ukochukwu na ndi ozi, ndi eze na ndi isi, na ndi niile kwere ekwe 'jiri mbo ha nile na nlekota ha nile mee ka e weghachi ubochi ahụ n'sopuru ya, ma, n'ih i otuto nke Kraistianity, ka e were nsopuru di ukwu karija debe ya n'oge na-abia.'—Thomas Morer, Discourse in Six Dialogues on the Name, Notion, and Observation of the Lord's Day, page 271.”

“Ebe iwu di iche iche nke kansul gosiputara na ha ezughi ezu, a riro ndi ochichi uwa ka ha weputa iwu eze nke ga-eme ka ujo baa n'obi ndi mmadu ma mee ka a manye ha ikwusi iru ọrụ n'ubochi Sode. N'otu sinod e mere na Rom, e kwadoro mkpebi niile gara aga ozo site n'ike na nsopuru ka ukwu. E tinyekwara ha n'iwu uka, ndi ochichi obodo wee mee ka a manye ha n'ihe foro nke nta ka o buru Kristendom dum. (Lee Heylyn, History of the Sabbath, pt. 2, ch. 5, sec. 7.)”

“Ma n'agbanyeghi nke ahụ, enweghi ikike sitere n'Akwukwo Nso maka idebe Ubochi Uka kpatara nnukwu mgbagwoju anya. Ndi mmadu juru ikike ndi nkuzi ha nwere iji wepu nkwaputa doro anya nke Jehova n'akuku, si, 'Ubochi nke asaa bu Ubochi Izu nke Onyenwe anyi bu Chineke gi,' ka e wee sopuru ubochi anyanwu. Iji mezuo ukọ nke akaebe sitere na Bible, e kwesiri iji uzo aghugho ndi ozo. Otu onye nkwaputa Ubochi Uka nke nwere oké inu oku

n’obi, onye gara choochi ndi di n’England n’ihe di ka njedebe nari afo nke iri na abuo, huru nguzogide sitere n’aka ndi ama kwesiri ntukwasi obi nye eziokwu; ma mbo ya ghoro ihe efu nke ukwu nke mere na o si n’ala ahụ puo ruo nwa oge ma malite icho uzo ufodu o ga-esi manye nkuzi ya. Mgbe o laghachiri, e mezuru uko ahụ, ma n’oru ya ndi sochirinụ o zutere ihe iga nke oma ka ukwu. O wetara ya akwukwo mpiakota nke na-ekwu na o si n’aka Chineke n’onwe Ya bja, nke nwere iwu achoro maka idebe Ubochi Uka, tinyere iyi egwu di egwu iji tu ndi na-enupu isi ujo. Akwukwo a di oké onu ahia—nke bu aghughu ugha di ala dika usoro ahụ o na-akwado—e kwuru na o si n’eluigwe daa, na na a huru ya na Jerusalem, n’elu ebe ichuaja nke St. Simeon, na Golgotha. Ma, n’eziokwu, ulo eze pontiff di na Rome bu isi iyi ebe o si puta. N’oge niile, ugha na akwukwo ugha e ji akwalite ike na oganihu nke choochi ka ndi ochichi papal jiri anya hu di ka ihe iwu kwadoro.”

“Akwukwo mpiakota ahụ machibidoro iru oru site n’oge awa nke itoolu, ya bu, elekere ato nke mgbede n’ubochi Satodee, ruo n’iwu owuwa anyanwu n’ubochi Monde; e kwuputakwa na e ji otutu oru ebube kwado ike ya. A koru na ndi na-aru oru gafee oge a kara aka dara n’oria nkwaru. Otu onye na-egwe oka, onye nwara ikwa oka ya, huru na, kama ntu oka, iyi obara si na ya puta, wiil igwe nri ahụ wee kwusi itughari, n’agbanyeghi oke ifufe mmiri ahụ siri ike. Otu nwanyi nke tinyere mgwakota ntu oka n’ime oven huru ya ka o ka di ndu mgbe e wepuru ya, o bu ezie na oven ahụ di nnoo oku. Nwanyi ozo, onye nwere mgwakota ntu oka akwadoro maka isa achicha n’oge awa nke itoolu, ma kpebie idowe ya n’akuku ruo Monde, choputara, n’echi ya, na e meela ya achicha ma saa ya site n’ike Chineke. Otu nwoke nke sara achicha mgbe awa nke itoolu gasiri n’ubochi Satodee choputara, mgbe o nyawara ya n’ututu echi ya, na obara siri na ya puta. O bu site n’udi akuko efu ndi a na-enweghi isi na nke juputara n’okwukwe ugha ka ndi na-akwado ubochi Sonde gbalisiri ike ime ka idi nsọ ya guzobe. (Lee Roger de Hoveden, Annals, vol. 2, pp. 526–530.)”

“N’ala Scotland, dika n’ala England, e mere ka a na-asopuru Sunday kariya site n’ijiko ya na ya na akuku nke Sabbath oge ochie. Ma oge a choro ka edobe ya n’idi nsọ di iche. Iwu eze Scotland nyere kwuputara na ‘Saturday malite n’elekere iri na abuo nke ehie kwesiri ka e were ya dika ubochi nsọ,’ nakwa na o dighi mmadu o bu, site n’oge ahụ ruo ututu Monday, ga-etinye onwe ya n’oru nke uwa.—Morer, ibe 290, 291.”

“Ma n’agbanyeghi mgbalị niile e mere iji guzobe idi nsọ nke Sonde, ndi papist n’onwe ha kwuputara n’ihu oha ike ochichi nke Sabat sitere n’aka Chineke na mmalite mmadu nke iwu ahụ nke e jiri dochie ya. N’aru nke iri na isii, otu kansul papa kwuputara nke oma, si: ‘Ka Ndi Kraist niile cheta na Chineke doro ubochi nke asaa nsọ, nakwa na e natara ya ma debe ya, o bughị naani n’aka ndi Juu, kama n’aka ndi ozo niile na-ekwu na ha na-efe Chineke; o bu ezie na anyi Ndi Kraist agbanweela Sabat ha ka o buru Ubochi Onyenwe anyi.’—Ibid., peeji 281, 282. Ndi ahụ no na-emetu iwu Chineke aka n’uzo gbanwere agbanwe amaghighi udi oru ha na-aru. Ha na-etinye onwe ha n’elu Chineke n’ama uma.”

“E nyere ihe nlereanya doro anya nke amuma Rom n’ebe ndi na-ekwenyeghi na ya no n’ime ogologo ma juputara n’obara mmpagbu a kpagburu ndi Waldenses, ufodu n’ime ha bu ndi na-edebe Ubochi Izu Ike. Ndi ozo tara ahuhu n’uzo yiri nke a n’ihi ikwesị ntukwasị obi ha n’iwu nke anọ. Akuko ihe mere eme nke uka ndi Etiopia na Abyssinia dikwa mkpa nke ukwu.

N’etiti ọchịchiri nke Oge Ọchịchiri, ndị Kraịst nke Etiti Afrika furu efu n’anya ma burukwa ndi e chefuru echefu site n’aka uwa, ma ruo otutu nari afo, ha nwetara nnwere onwe n’ime ime ihe okwukwe ha. Ma n’ikpeazu, Rom matara idi adi ha, n’oge na-adighikwa anya e duhie eze ukwu Abyssinia ka o kweta pope dika onye nnochichi anya Kraist. Mwepu onwe ndi ozo sochiri.”

“E weputara iwu nke machibidoro idebe Ubochi Izuike n’okpuru ntaramahuhu kachasi njo. (Lee Michael Geddes, Church History of Ethiopia, ibe 311, 312.) Ma ochichi aka ike nke papa ghoro n’oge na-adighi anya ibu aro nke na-emeru ahụ nke ukwu, nke mere na ndi Abyssinia kpebiri itohapu olu ha na ya. Mgbe ogo di egwu gasiri, a chupuru ndi Romanist n’okeala ochichi ha, weghachikwara okwukwe ochie ahụ. Uka di iche iche nuriri onu n’ihi nnwere onwe ha, ha echezoghikwa mgbe o bula ihe omumu ha mutara banyere aghugho, oke inu oku n’obi, na ike ochichi aka ike nke Rome. N’ime alaeze ha nke dipuru adipu, ha nwere afo ojuju inogide, ebe ndi foduru n’Uwa Ndi Kraist amaghi ha.”

“Nzuko di iche iche nke di n’Afrika debere Ubochi Izuike dika nzuko papal si debe ya tupu ndapu n’ezi okwukwe ya ezuru oke. Mgbe ha debere ubochi nke asaa n’irube isi n’iwu Chineke, ha zere oru n’ubochi Sonde n’igbaso omenala nke nzuko ahụ. Mgbe Rom nwetara ike kachasi elu, o zoputawo Ubochi Izuike nke Chineke n’okpuru ukwu iji bulie nke ya elu; ma nzuko di iche iche nke di n’Afrika, bu ndi zoro ezo ihe foro nke nta ka o buru otu puku afo, esoghi na ndapu n’ezi okwukwe a. Mgbe e wetara ha n’okpuru ochichi Rom, a manyere ha ihapu nke bu eziokwu ma bulie sabbath ugha elu; ma ozugbo ha nwetaghachiri nnwere onwe ha, ha laghachiri n’irube isi n’iwu nke ano.

“Akuko ndi a banyere ihe ndi gara aga na-ekpughe n’uzo doro anya iro Rom nwere n’ebe ezi ubochi izu ike ahụ na ndi na-agbachitere ya no, na uzo ndi o na-eji akwanyere uloru ahụ nke o kere ugwu. Okwu Chineke na-akuzi na a ga-emegharikwa ihe ndi a mgbe ndi Roman Katolik na ndi Protestant ga-ejikota onwe ha maka ibuli Sonde elu.

“Amuma nke Mkpughe 13 na-ekwuputa na ike ahụ nke anu ohia ahụ nke nwere mpi ndi yiri nke nwa aturu nochiri anya ya ga-eme ka ‘uwa na ndi bi n’ime ya’ fee ochichi ndi popu ofufe—nke e ji anu ohia ahụ ‘di ka agu’ nochianya. Anu ohia ahụ nke nwere mpi abuo ga-ekwukwa ‘nye ndi bi n’uwa, ka ha mee ihe oyiye nye anu ohia ahụ;’ ma ozokwa, o ga-enye mmadu niile iwu, ‘ma ndi nta ma ndi ukwu, ndi ogaranya na ndi ogbenye, ndi nwere onwe ha na ndi ohu,’ ka ha nata akara nke anu ohia ahụ. Mkpughe 13:11–16. E gosila na United States bu ike ahụ nke anu ohia ahụ nke nwere mpi ndi yiri nke nwa aturu nochiri anya ya, na na amuma a ga-emezu mgbe United States ga-amanye idebe ubochi Sonde, nke Rom na-azoro di ka nnabata puru iche nke ochichi elu ya. Ma n’isopuru ochichi ndi popu a United States agaghi ano naani ya. Mmetuta Rom n’ime mba ndi ahụ nke n’oge gara aga kwetara ochichi ya ka di anya ibu nke ebibiela kpamkpam. Ma amuma na-ebu amuma banyere mweghachi nke ike ya. ‘Ahuru m otu n’ime isi ya dika a ga-asị na e meruru ya ahụ ruo onwu; a gwokwara onya onwu ya: uwa niile wee ju anya soro anu ohia ahụ.’ Amaokwu nke 3. Itinye onya onwu ahụ na-egosi odida ochichi ndi popu na 1798. Mgbe nke a gasiri, ka onye amuma ahụ na-ekwu, ‘a gwokwara onya onwu ya: uwa niile wee ju anya soro anu ohia ahụ.’ Pol na-ekwu nke oma na ‘mmadu nke mmehie’ ahụ ga-adigide ruo obibia nke abuo. 2 Ndi Tesalonaika 2:3–8. Ruo na njedebe nke oge o ga-aga n’ihu n’oru aghugho. Ma onye dere Mkpughe na-ekwuputakwa, n’itu

aka kwa n'ochichi ndi popu: 'Ndi niile bi n'elu uwa ga-efe ya ofufe, ndi aha ha edeghi n'akwukwo nke ndu.' Mkpughe 13:8. Ma n'Uwa Ochie ma n'Uwa Oheru, a ga-enye ochichi ndi popu nsopuru n'ime nsopuru a na-enye usoro ubochi Sonde, nke dabere naani n'ike ochichi Choochi Rom."

"Kemgbe etiti nari afọ nke iri na itoolu, ndi na-amu amuma di na United States ewetawo uwa ama a. N'ihe omume ndi a na-eme ugbo a, a na-ahu oganihu ngwa ngwa n'ebe mmezu nke amuma ahụ e buru n'onu di. N'etiti ndi nkuzi Protestant, e nwere otu nkwaputa ahụ nke ikike sitere n'aka Chineke maka idebe ubochi Sonde, na otu enweghi ihe ama sitere n'Akwukwo Nso ahụ, dika o dikwa n'aka ndi ndu papal ndi cheputara oru ebube iji dochie ebe iwu sitere n'aka Chineke kwesiri idi. Nkwuputa ahụ na a na-ebute ikpe Chineke n'ahu mmadu n'ihimebi ha imebi sabbath-Sonde, ka a ga-ekwughachi; obuna ugbo a, a malitelari ikusi ya ike. Ma mmeghari iji manye idebe ubochi Sonde na-enweta ngwa ngwa ala."

"O di itunanya n'amamihe aghugho ya na n'uzu aghugho ya ka Choochi Rom di. O puru igu ihe ga-adi. O na-eche oge ya, ebe o na-ahu na uka ndi Protestant na-enye ya nsopuru site n'inakwere sabbath ugha ahụ nakwa na ha na-akwado imanye ya site n'uzo ndi ahụ nke o bu ya onwe ya jiri ruo oru n'oge ndi gara aga. Ndi juru ihe nke eziokwu ga-achokwa enyemaka nke ike a nke na-akpo onwe ya na-adighi emehie emehie iji bulie elu otu iwu nke sitere n'aka ya. O nweghi ike isi ike ikpo otu o ga-esi ngwa ngwa bia inyere ndi Protestant aka n'oru a. Onye ghotara nke oma kari ndi ndu papal otu e si emeso ndi na-anaghi ege Choochi nti?"

"Nzuko Roman Katolik, ya na ngalaba ya nile n'uwa dum, na-etolite otu nnukwu nzuko di n'okpuru ochichi oche pope, nke e mere kwa ka o jeere odimma oche papal ahụ ozi. A na-akuziri otutu nde ndi na-enwe nkwurita okwu ya, n'ala obula n'elu uwa, ka ha were onwe ha dika ndi e ji nrubeisi nye pope kee. N'agbanyeghi obodo ha ma o bu ochichi ha, ha kwesiri ile ikike nzuko ahụ anya dika nke di elu kari ikike o bu ozo. O bu ezie na ha puru inu iyi na-ekwe nkwa iguzosi ike n'ihe nye steeti, ma n'azu nke a ka nkwa nrubeisi nye Rom di, nke na-atohapu ha n'aka nkwa o bu nke na-emegide odimma ya."

"Akuko ihe mere eme na-agba ama banyere mgbalị aghugho ya na nke na-adigide adigide iji tinye onwe ya n'ihe gbasara mba di iche iche; ma ozugbo o nwetara ebe o ga-eguzo, ka o wee mee ka ebumnuche nke ya gaa n'ihu, obuna ruo n'ila n'iyi nke ndi eze na ndi mmadu. N'afọ 1204, Pope Innocent III nwetara n'aka Peter II, eze nke Arragon, iyi puru iche a na-esonu: 'Mu onwe m, Peter, eze nke ndi Arragon, na-ekwuputa ma na-ekwe nkwa ibu onye na-ekwesị ntukwasị obi na onye na-erube isi mgbe niile nye onyenwe m, Pope Innocent, nye ndi ga-anochi ya n'okwa Katolik, na Choochi Rom, nakwa iji ntukwasị obi debe alaeze m n'irube isi nye ya, na-agbachitere okwukwe Katolik, ma na-achuso ajo nkwenkwe nke ndi juru okwukwe.'—John Dowling, *The History of Romanism*, b. 5, ch. 6, sec. 55."

"55. Nke a kwekorọ n'ihe a na-ekwu banyere ike nke pontiff Rom, 'na o bu iwu kwere ya iwepu ndi eze ukwu n'uche,' na 'na o puru itohapu ndi a na-achi n'ikwado nrubeisi ha n'aka ndi ochichi ajo omume.'—Mosheim, b. 3, cent. 11, pt. 2, ch. 2, sec. 9, note 17.

"Ka e cheta ya, o bu nganga Rom ka o na-ekwu na o dighi agbanwe agbanwe. Ukpuru Gregory VII na Innocent III ka bukwa Ukpuru Choochi Roman Katolik. Ma o buru naani na o nwere ike

ahụ, ọ ga-etinye ha n'ọrụ ugbu a n'ike dị ka o mere n'ime nari afọ ndị gara aga. Ndi Protestant amachaghị ihe ha na-eme mgbe ha na-atụ aro inara enyemaka Rom n'ọrụ ibuli Sōnde elu. Mgbe ha nọgidere n'uche imezu nzube ha, Rom na-achọ iweghachi ike ya ọzọ, ilaghachite n'isi ọchịchị ya furu efu. Ka e mee ka ụkpụrụ ahụ guzobe otu ugboro na United States na chọọchị pụrụ iji ma ọ bụ chikwaa ike nke steeti; na a pụrụ ime ka a na-eme emume okpukpe site n'iwu ụwa; n'okwu dị mkpirikpi, na ikike chọọchị na steeti ga-achikwa akọ na uche, mgbe ahụ mmeri Rom n'obodo a bụ ihe e ji n'aka.”

“Okwu Chineke enyela idọ aka ná ntị banyere ihe ize ndụ na-abianu; ọ bụrụ na eleghara nke a anya, ụwa Protestant ga-amata ihe nzube Rom bụ n'eziokwu, naanị mgbe ọ ga-adịla oke mbubreyo igbanahụ ọnya ahụ. Ọ na-etolite nwayọọ nwayọọ n'ike. Ozizi ya na-etinye mmetụta ha n'ụlọ nzuko omeiwu, n'ime ụka, na n'obi ụmụ mmadụ. Ọ na-achikọba nnukwu ụlọ ya ndị toro elu ma dị arọ, n'ime ebe nzuzo ha ka a ga-emeghachi mkpagbu ya ndị gara aga. Nwayọọ nwayọọ, n'enweghị onye na-enyo ya enyo ma ọ bụ na-achoputa ya, ọ na-eme ka ike ya sie ike iji kwalite ebumnuche nke ya mgbe oge ga-abia ka o tie ihe. Naanị ihe ọ chọrọ bụ ebe uru dị ya, ma a na-enye ya nke a ugbu a. N'oge na-adighị anya anyị ga-ahụkwa ma nwee mmetụta ihe nzube nke ihe Roman ahụ bụ. Onye ọbụla ga-ekwere ma rubekwa isi n'okwu Chineke ga-esi na nke ahụ nweta nkọcha na mkpagbu.” The Great Controversy, 563–581.